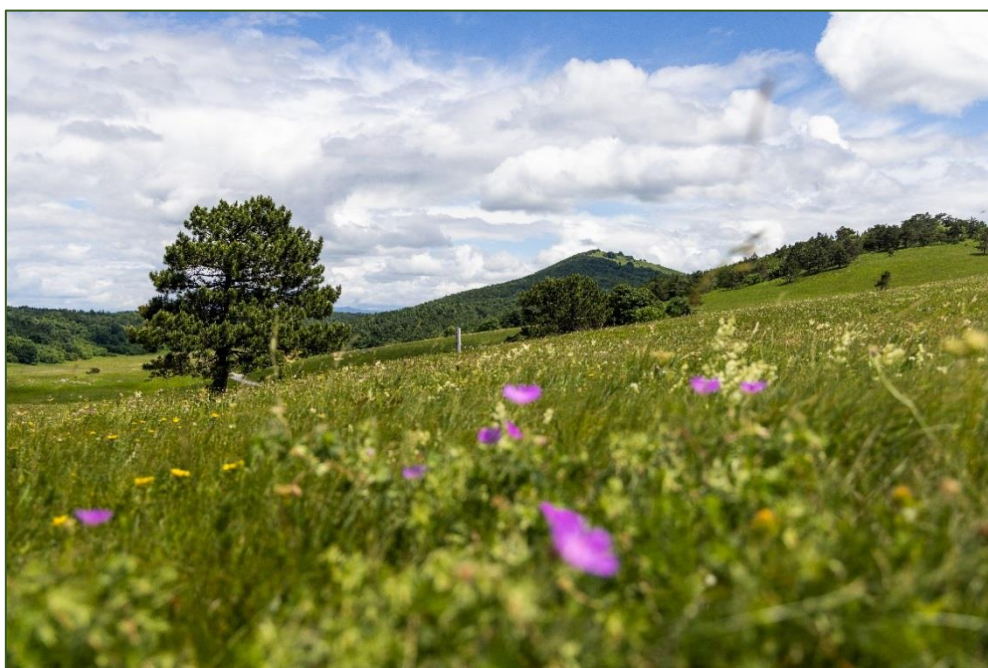

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
KOMISIJA ZA VARSTVO GORSKE NARAVE

VREMŠČICA – NARAVNI SPOMENIK

SEMINARSKA NALOGA
USPOSABLJANJE ZA PRIDOBITEV NAZIVA
VARUH GORSKE NARAVE

Avtorja: Tatjana Jug, Doroteja Kavčič, PD Sežana

Mentorica: Marjeta Keršič-Svetel

Avgust 2023

KAZALO

UVOD.....	4
VREMŠČICA, NEKOČ IN DANES	5
VARSTVO GORSKE NARAVE	6
EVROPSKA IN SLOVENSKA ZAKONODAJA NA OBMOČJU VREMŠČICE.....	6
NARAVOVARSTVENE POMEMBNE VRSTE IN HABITATNI TIPI NA VREMŠČICI	8
OPREDELITEV PROBLEMA.....	11
ZARAŠČANJE	11
VOŽNJA Z MOTORNI MI VOZILI PO TRAVIŠČIH.....	11
SUHA TRAVIŠČA NA VREMŠČICI.....	12
ZNAČILNE RASTLINSKE ZDRUŽBE IN POSAMEZNE VRSTE RASTLIN NA VREMŠČICI	12
RASTLINE, KI SO POKAZATELJI ZARAŠČANJA SUHIH TRAVIŠČ ..	14
Gorski jelenovec (<i>Laserpitium siler</i>).....	14
Mali talin (<i>Thalictrum minus</i>).....	15
Potonika (<i>Paeonia</i>) Potonika (<i>Paeonia officinalis</i>).....	16
Salomonov pečat (<i>Polygonatum multiflorum</i>)	17
REŠITVE ZARAŠČANJA	18
Center za sonaravno rekultiviranje (CSR) Vremščica.....	18
Odstranjevanje mladih dreves	18
Park Škocjanske jame.....	19
VOŽNJA Z MOTORNI MI VOZILI PO TRAVIŠČIH.....	20
ZAKLJUČEK	21
VIRI:.....	22
LITERATURA:	22
SPLETNI VIRI:.....	22
SLIKE:	22

UVOD

Planinsko društvo Sežana, katerega članici sva, je letos spet organiziralo srečanje mladih planincev na Vremščici. Potekalo je v nedeljo, 21. 5. 2023, na travniku pod vrhom Vremščice. Mladi pohodniki so prihajali iz vseh smeri. Pozdravljali so jih cvetoči travniki, ki po lepoti niso zaostajali za travniki na Golici. Urbanščice, kot tukaj pravijo narcisam, so bile v polnem cvetju. Tik pod vrhom pa so se mladi planinci lahko na lastne oči prepričali, kakšne so posledice vožnje s štirikolesniki oz. kros motorji. Na mestu, kjer so vozili brezvestneži, se je planinska steza zaradi erozije spremenila v širok pas spranega grušča in kamenja. Ob tem pasu pa je že nastajala nova pot. Ob večjem deževju bo tudi tukaj tanko plast zemlje izpralo in erozija se bo nadaljevala. Tako se kamnito površje še dodatno širi. Že tako majhna površina suhih travnišč se s tem še zmanjšuje.

To naju je spodbudilo, da v seminarski nalogi raziščeva Vremščico, njen pomen, kako je pravno zaščitena, kaj je bilo storjeno za njeno zaščito in kaj bi se lahko še storilo.

VREMŠČICA NEKOČ IN DANES

Že Janez Vajkard Valvazor je v svoji Slavi Vojvodine Kranjske prvi opisal zgodbo o prepihanem tisočaku na meji med morjem in celino, da se nanj ni vredno povzpeti takrat, ko ima tam gori burja mlade.

Samo ime Vremščica se nanaša na močno spreminjajoče se vreme. Gora je kriva za vremensko zmešnjavo, saj je prva višja ovira vlažnemu zraku, ki ga veter pošilja od morja proti celini. Ko oblaki zagrnejo vrh Vremščice, kaj kmalu začne deževati. Tako je vreme dalo vrhu novo ime -Vremščica- kajti pred tem so vrh poimenovali Gora svetega Urbana.

Domačini so nekoč na Vremščici kosili in tako ohranjali gola južna pobočja. Danes suhih travnikov kot nekoč ne kosijo več, se pa vsako zgodnjo pomlad z vznožja Vremščice preseli čreda drobnice, ki jim travišča nudijo hrano in zatočišča. Nekoč popolnoma gola južna pobočja se počasi zaraščajo.

Vremščica je približno 8 kilometrov dolga planota južno od Postojne. Leži med Senožečami, Divačo, Vremsko dolino in Pivko. Razgibano pogorje sestavljajo trije vrhovi: Čemparjev vrh (892 m), Mala Vremščica (932 m) in Velika Vremščica (1027 m). Najvišji vrh se imenuje tudi Gora svetega Urbana. Vrh in južna pobočja pokrivajo suha in polsuha travišča, ki so del submediteransko-ilirski suhih in polsuhih travnikov in pašnikov. Ti so razširjeni vzdolž vzhodne Jadranske obale od Tržaškega Krasa do Črne gore v pasu listopadnih submediteranskih gozdov bukve, črnega gabra in puhovca. Severna pobočje te razpotegnjene gore prekriva drevje, kjer prevladuje bukev, južna pobočja so manj zaraščena.

Z vrha Vremščice se odpirajo izjemni razgledi na vse strani prek Pivškega podolja do Postojnske kotline, od postavnega Snežnika čez razpotegnjeni greben Javornikov vse do oddaljenih vršacev Kamniških Alp. Da bi uzrli špičake Julijcev, bi se morali povzpeti še malo višje, kajti pogled nanje nam preprečuje impozantni Nanos, ki ga z vrha Vremščice vidimo v njegovi najlepši opravi. Na jugu se pogled povese proti Vremski Dolini. Proti zahodu nas pogled popelje preko Slavniškega pogorja in Istre do Jadranskega morja.

VARSTVO GORSKE NARAVE

Rastline in živali so pod posebnim varstvom države. Prepovedano jih je iztrebiti, zmanjševati njihovo število, ogrožati njihove habitate, slabšati njihove življenjske razmere do te mere, da je vrsta ogrožena. Prepovedano jih je namerno poškodovati, uničiti ter jih brez opravičljivega razloga ubijati, poškodovati, odvezemati iz narave ali vznemirjati.

EVROPSKA IN SLOVENSKA ZAKONODAJA NA OBMOČJU VREMŠČICE

1. Vremščica - bogato območje naravne in kulturne dediščine

Na Biosfernem območju Kras, ki deluje znotraj organizacije UNESCO se uresničujejo trije pglavitni cilji: ohranjanje naravne dediščine in biotske pestrosti, trajnostni razvoj ter znanstveno raziskovanje in spremljanje stanja.

Vremščica je v vplivnem območju Parka Škocjanske jame. Je tudi del Bisfernega območja Kras. Vrh je naravni spomenik. Del Vremščice je vključen v Natura 2000. Vse to so različne oblike varovanja in zavarovanja. Za vse posege so potrebni inovativni pristopi k življenju in delu v sožitju z naravo.

Kaj vse se nahaja kot razglašena varstvena kategorija na območju Vremščice lahko lepo vidimo na Naravovarstvenem atlasu (<https://www.naravovarstveni-atlas.si/web/profile.aspx?id=N2K@ZRSVNJ>).

2. Vremščica- Vrh in pobočje je naravni spomenik

Po kategoriji IUCN (Svetovna zveza za ohranitev narave) je naravni spomenik opredeljen kot območje zavarovano predvsem za ohranjanje izjemnih naravnih pojavov in oblik. V Sloveniji opredeljuje sistem zavarovanih območij Zakon o ohranjanju narave. Naravni spomenik je opredeljen kot ožje zavarovano območje za katerega velja, da je manjše ali posamezen naravni objekt izjemne oblike, vsebine ali redke lepote npr. jezero, slap, soteska, podzemna jama, nenavaden gozdni sestoj...

S pridobitvijo statusa je Vremščica zaščiten pred vsemi posegi, ki lahko poslabšajo stanje, spremenijo, poškodujejo ali uničijo njeno naravno vrednoto.

Predpisi so eno, dogajanja na kraju samem pa čisto nekaj drugega. Lepo bi bilo, če bi za zavarovanje narave zadostovali predpisi in razglasitve varovanih območij. Na žalost pa papir vse prenese in po naravni vrednoti Vremščici se mirno podijo štirikolesniki.

In kaj jo ogroža? Naravni spomenik Vremščico ogroža predvsem zaraščanje suhih travišč, ki je predvsem posledica opuščanja rabe (paše, košnje). Na Vremščici so

travišča najbolj v zaraščanju na južnih pobočjih, medtem ko vrh in severna pobočja so za zaraščanje vremensko bolj neugodna.

Drugi problem, ki poslabšuje stanje na Vremščici je turizem - predvsem brezvestna vožnja po travnatih površinah ter posledično erozija.

3. Vremščica in Natura 2000

Natura 2000 je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, razglašeni v državah članicah Evropske unije z osnovnim ciljem ohraniti biotsko raznovrstnost. Posebna varstvena območja so torej namenjena ohranjanju živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov, ki so redki ali na evropski ravni ogroženi zaradi dejavnosti človeka. To najpogosteje pomeni, da je na teh območjih treba vzdrževati ugodno stanje z različnimi ukrepi, bodisi zgolj nadaljevati z obstoječimi dejavnostmi. Evropska unija je to omrežje uvedla kot enega od mehanizmov za izvajanje t. i. **direktive o pticah** (SPA) iz leta 1979 in **direktive o habitatih** (SAC) iz leta 1992.

Območje Natura 2000 za celotno Slovenijo določi Vlada po predhodnem mnenju lokalnih skupnosti.

V Naturo 2000 so na Vremščici vključena suha kraška travišča s tipičnimi predstavniki rastlin in živali. Vse aktivnosti morajo biti usmerjene v ohranitev ustreznega razmerja med travišči in grmišči, vključno z zadrževanjem sukcesivnih procesov, kot so zaraščanje travišč in preraščanje grmišč.

NARAVOVARSTVENE POMEMBNE VRSTE IN HABITATNI TIPI NA VREMŠČICI

Na suhih traviščih Vremščice se pojavljajo naslednje naravovarstvene pomembne vrste in habitatni tipi rastlin in živali, ki so na Rdečem seznamu ogroženih vrst:

Rdeči seznam ogroženih vrst

Rastlinske vrste:

dišeča kukavica (*Orchis fragrans*), piramidasti pilovec (*Ancamptis pyramidalis*), ilirski meček (*Gladiolus iliricus*), navadni zlati koren (*Asphodelus albus*), arnika (*Arnica montana*), srpasta peresast skali glavinec (*Centurea rupestris*), gorska logarica (*Fritilaria orientalis*), bratinski svišč (*Gentiana lutea* subsp. *syphyandra*), ilirski meček (*Gladiolus iliricus*), navadni kukavičnik (*Gymnadenia conopsea*), brstična lilija (*Lilium bulbiferum*), Jagodasta hrušica (*Muscari botryoides*), gorski narcis (*Narcissus poeticus* ssp. *radiiflorus*), čebeljeliko mačje uho (*Ophrys apifera*), osjeliko mačje uho (*Ophrys sphegodes*), čmrljeliko mačje uho (*Ophrys holoserica*), navadna kukavica (*Orchis morio*), trizoba kukavica (*Orchis tridentata*), pikastocvetna kukavica (*Orchis ustulata*), Potonika (*Paeonia officinalis*), gorski kosmatinec (*Pulsatilla montana*), raznolistna mačina (*Serratula lycopifolia*), gomoljasta špajka (*Valeriana tuberosa*), črna čmerika (*Veratrum nigrum*), blede obloglavka (*Cephalaria lucantha*), srpasta prerast (*Buplerum falcatum*).

Živalske vrste:

Polži: hrapavi vrtni polž (*Cornu aspersum aspersum*).

Hrošči: Carinatodorcadion fulvum, Zabrus tenebrionides, Cassida atrata, vijoličasta travnica (*Meloe violaceus*).

Metulji: čišljakov ostrozob (*Carcharodus lavatherae*), barjanski okarček (*Coenonympha oedippus*), deteljnin modrin (*Polyommatus thersites*), rdečkasti venčar (*Spialia sertorius*), veliki slezenovček (*Pyrgus carthami*), jagodnjakov slezenovček (*Pyrgus armoricanus*), petelinček (*Zerynthia polyxena*), primorski belin (*Pieris mannii*), mali belin (*Pieris ergane*), spreminjavi cekinček (*Lycaena alciphron*), homuljičin krivček (*Scolitantides orion*), šetrajev sleparček (*Pseudophilotes vicrama*), veliki mravljiščar (*Maculinea arion*), Reblov mravljiščar (*Maculinea rebeli*), srebrni mnogook (*Plebeius argyrognomon*), krvomočnična rjavka (*Aricia eumedon*), nazobčani Argos (*Meleageria daphnis*), travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*), lučnikov pisanček (*Melitaea trivia*), jetičnikov pisanček (*Melitaea aurelia*), temni pisanček (*Melitaea britomartis michielii*), skalni okar (*Satyrus ferula*).

Zavarovane vrste

Rastlinske vrste:

piramidasti pilovec (*Anacamptis pyramidalis*), arnika (*Arnica montana*), bratinski svišč (*Gentiana lutea* subsp. *syphyandra*), ilirski meček (*Gladiolus illyricus*), navadni kukavičnik (*Gymnadenia conopsea*), brstična lilija (*Lilium bulbiferum*), gorski narcis

(*Narcissus poeticus* subsp. *radiiflorus*), čebeljeliko mačje uho (*Ophrys apifera*), čmrljeliko mačje uho (*Ophrys holosericea*), osjeliko mačje uho (*Ophrys sphegodes*), steničja kukavica (*Orchis coriophora*), dišeča kukavica (*Orchis fragrans*), pikastocvetna kukavica (*Orchis ustulata*), navadna kukavica (*Orchis morio*), trizoba kukavica (*Orchis tridentata*), navadna potonika (*Paeonia officinalis*), gorski kosmatinec (*Pulsatilla montana*), navadni netresk (*Sempervivum tectorum*), raznolistna mačina (*Serratula lycopifolia*), peresasta bodalica (*Stipa eriocauls*), navadna oblata kukovica (*Traunsteinera globosa*).

Živalske vrste:

Polži: hrapavi vrtni polž (*Cornu aspersum aspersum*).

Hrošči: *Zabrus tenebrionides*, *Musaria cephalotes*, *Carinatodorcadion fulvum*, kraški poljski kozliček (*Pedestredorcadion arenarium*), vijoličasta travnica (*Meloe violaceus*), *Cassida atrata*.

Metulji: čišljakov ostrozob (*Carcharodus lavatherae*), petelinček (*Zerynthia polyxena*), veliki mravljiščar (*Maculinea arion*), travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*), barjanski okarček (*Coenonympha oedippus*).

Evropsko ogrožene vrste in habitatni tipi:

Direktiva o habitatih: Anex I (= Natura habitatni tipi):

Vzhodna submediteranska suha travišča (*Scorzoneretalia villosae*).

Direktiva habitatih: Anex II (= Natura vrste):

Rastlinske vrste:- raznolistna mačina (*Serratula lycopifolia*)

Živalske vrste:

Polži: ozki vrtenec (*Vertigo (Vertilla) angustior*).

Metulji: travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*), barjanski okarček (*Coenonympha oedippus*).

Endemiti

Rastlinske vrste

Raznolistna mačina (*Serratula lycopifolia*)

V Biosfernem območju Parka Škocjanske jame so letos po več letih ponovno opazili cvetenje raznolistne mačine, ki jo v Evropski uniji varujemo v 18 območjih Nature 2000.

Raznolistna mačina (*Serratula lycopifolia*) je trajnica, ki je svoje ime dobila po dveh različnih tipih listov. Pritlični listi, ki prezimijo v obliki listne rozete, so jajčasti, zgornji listi pa so deljeni. Rastline, ki do poletja razvijejo 25 do 100 cm visoka stebela, cvetijo vijoličasto. Raznolistna mačina je rastlina submediteranskih kraških travnikov. V Sloveniji je kvalifikacijska vrsta za območje Nature 2000 Kras, prisotna pa je na travnikih Čičarije in Vremščice. Ogroža jo zaraščanje in spreminjanje habitata zaradi intenzivnega širjenja gozda.

Živalske vrste

Metulji: Temni pisanček (*Melitaea britomartis*)

Temni pisanček leta na izrazito toplih, zavetnih legah na travnatih in grmovnatih krajih ob gozdnem robu. Živi v sredogorju med 300 in 900 m nad morjem. V Sloveniji je temni pisanček pogost le na Primorskem, drugje je precej redek in omejen na najtoplejše lege. Pri nas je ogrožen in kot ranljiva vrsta (V) uvrščen na Rdeči seznam metuljev.

Stenica: Saulijev dvoličnik (*Saulijev dvoličnik*)

Vrsta stenice iz družine travniških stenic, razširjena le po grebenu Vremščice na slovenskem Krasu.

Je endemit Vremščice in s tem Slovenije, ki ne živi nikjer drugje. Najbližje sorodne vrste živijo v sredozemskih polpuščavah na jugu Sredozemlja. V času otoplitev med pleistocenskimi poledenitvami, ko je bila Evropa toplejša in bolj suha kot danes, so taka okolja segala prek Balkana daleč v Srednjo Evropo, zaradi česar sklepajo, da gre za reliktno vrsto, ki se je ohranila le na Vremščici, kjer hladni celinski vetrovi preprečujejo uspevanje gozda.

OPREDELITEV PROBLEMA

ZARAŠČANJE

Pred sto leti je bilo na območju celotnega Krasa le 15 odstotkov gozda in površin v zaraščanju. Danes jih je več kot 65 odstotkov. To je povzročilo vidno spremembo kulturne krajine, izgubo biodiverzitete, večjo požarno ogroženost in prihod zveri na območja, kjer jih ni bilo stoletja.

Človek je na Vremščici v preteklosti s pašnim načinom rabe zemljišč povzročil nastanek in vzdrževanje obsežnih travnišč. Ta tip rabe je tudi danes za ohranjanje ogroženih travniških habitatov ali njihovo obnovo izrednega pomena. Zaradi zmanjševanja paše, števila drobnice ter goveda so se travniki na Vremščici v zadnjih letih zaraščali.

Zaraščanju se najbolj prijazno lahko zoperstavimo s ponovnim oživljanjem tradicionalnega pašništva. S pašo lahko spet vzpostavimo pašnike, ki so biotsko mnogo pestrejši od gozdov, obenem pa povečujejo pridelavo hrane. V preteklosti so se zaraščanju zoperstavili tudi s košnjo, kar bi še bolj pripomoglo k ohranjanju biotske raznovrstnosti.

Glede na pojavnost nekaterih rastlin (gorski jelenovec, potonika, salamonov pečat, mali talin) lahko zaključimo, da se suha travnišča še vedno krčijo.

VOŽNJA Z MOTORNIMI VOZILI PO TRAVNIŠČIH

Vremščica je na gosto preprežena s planinskimi potmi. Za vzpon do vrha je na voljo veliko izhodišč. Za krajše pohode je izhodišče iz Volč, zahtevnejši in daljši poti sta iz Famelj in Matavuna.

Zaradi prelepih razgledov in izredne narave je priljubljen cilj za pohodnike, gornike in sprehajalce, pa tudi za jadralske, gorske tekače, gorske kolesarje in na žalost tudi priljubljen teren za štirikolesnike, kros motorje in terenska vozila.

Vožnja z motornimi vozili izven obstoječih kolovozov in makadamskih poti ustvarja nove poti čez suha travnišča. Vremenske razmere na Vremščici z veliko količino padavin in močnimi vetrovi in z rastlinami, ki nimajo globokega koreninskega sistema, povzročajo zelo veliko erozijo tal. Že v enem letu so vidne posledice odnašanja tanke plasti prsti in pojavi se gola kamnita površina brez rastlin.

Motorna vozila na Vremščici povzročajo hrup, ki moti prosto živeče živali, uničuje njihove habitate in zmanjšuje in ogroža njihove življenjske prostore.

SUHA TRAVIŠČA NA VREMŠČICI

Rezultati paleovegetacijskih raziskav so pokazali, da je skozi celotno osemstisočletno zgodovino na območju Krasa prevladoval gozd. Travišča na apnenčasti planoti Kras in območju Vremščice so v preteklosti nastala zaradi delovanja človeka, ki je s sekanjem in požiganjem krčil gozdove. Vremščica je vegetacijsko in tudi floristično dokaj pestra, saj se nahaja na klimatsko prehodnem območju. Od negozdne vegetacije prevladujejo suha submediteransko-ilirska travišča. K nastajanju travišč je prispevala tudi živinoreja in ovčjereja. Plitva kraška tla so pasli in razvila se je značilna kraška združba suhih travišč s sestavo nizkega šaša in skalnega glavinca.

ZNAČILNE RASTLINSKE ZDRUŽBE IN POSAMEZNE VRSTE RASTLIN NA VREMŠČICI

Značilna kraška združba suhih travišč se je oblikovala v podnebjju z zmernim submediteranskim vplivom, z značilnim toplim in razmeroma suhim poletnim obdobjem, s padavinami razdeljenimi preko celega leta, s prevladujočo apnenčasto in ponekod flišno geološko podlago.

Vremščica je pravi botanični raj za ljubitelje gorskega cvetja. V združbi nizkega šaša in skalnega glavinca je zelo floristično bogata sestava od splošno razširjenih do prevladujočih mediteranskih in ilirskih vrst. V zgodnjem spomladanskem času najprej zacvetijo vijoličasti kosmatinec, žafran, votli petelinčki in rumeni svišč. Maja in junija cvetijo dolgoliste naglavke s snežno belimi cvetovi, justinove zvončnice, ilirski mečki, dlakavi skrečniki s temno modrimi cvetovi, gorski glavinec, rumeni petoprstniki, žafrani, vijoličasti kosmatinci, potonike, ilirske perunike, šentjanževke in šmarnice. Sredi maja zacvetijo narcise, ki jih tukaj imenujejo po priljubljenem svetniku urbanščice.

Skupno število vrst je okrog 150 na površini veliki okrog 50 m². Tako velika vrstna pestrost se skoraj ne more primerjati s suhimi travišči v Evropi. Značilne vrste suhih travišč in njihove značilnosti:

- peresasta bodalica - neoendemit iz sušnih obdobj med poledenitvami, ko so na tem območju prevladovale stepe,
- pokončna stoklasa – pogosta na zelo revnih, mokrih do vlažnih tleh,
- avstrijski gadnjak in kuštravolistni gadnjak - so skupine košarnic-nebinovk, značilne v stepah Azije,
- gorski kosmatinec - je ostanek azijskih step,
- navadna potonika - je ostanek azijskih step,
- svilnato plava košeničica, gozdna košenica - značilne ilirske vrste,
- piramidasta zvončnica - ilirska vrsta; spada v skupino rastlin, ki nakazujejo konec travišč oz. zaraščanje,
- gorski jelenovec, - spada v skupino rastlin, ki nakazujejo konec travišč oz. zaraščanje, uspeva na robu travišč, ki je v sukcesiji. Je aleopat, v tla sprošča snovi, ki preprečujejo rast drugih rastlin,

- kukavičnice: navadna oblata kukavica, pikastocvetna kukavica, piramidasti pilovec, navadni kukavičnik,
- skalni glavinec – značilen za travišča v montanskem in subalpinskem pasu,
- gladki mleček,
- ilirski meček – uspeva na negnojenih travnikih, uspeva na suhih in močvirskih travnikih (v vrtačah),
- trpotčevke, srebrni trpotec, bledolistni trpotec,
- progasti žafran,
- šetraj,
- luki: rumenkasti luk, oblastocvetni luk,
- šentjanževka,
- košutnik: bratinski košutnik,
- mali talin,
- navadni natresek,
- lilije: brstična lilija, kranjska lilija, turška lilija,
- gorski narcis,
- perunike: ilirska perunika, močvirska perunika uspeva na suhih in močvirskih travnikih (v vrtačah), travnatolistna perunika,
- salamonov pečat,
- zlati koren,
- dimki hruškasti dimek,
- metličasta bilnica, je trava, endemična v srednji, jugozahodni in jugovzhodni Evropi ter severni Afriki
- dlakavi repnjak.

Ogrožene in zavarovane rastlinske vrste ni dovoljeno nabirati, izkopavati, poškodovati ali prenašati iz naravnih rastišč.

RASTLINE - POKAZATELJI ZARAŠČANJA SUHIH TRAVIŠČ

Gorski jelenovec (*Laserpitium siler*)

Botanična družina: **Kobulnice** (*Apiaceae*) Botanični rod: **Jelenovec** (*Laserpitium*)

Je do meter visoka zelnata trajnica, katere goli plodovi v prerezu niso sploščeni, imajo krilca in nimajo kljunca. Listi ogrinjala so celi. Veliki pritlični listi so do 4 krat pernato razdeljeni na celorobe, suličaste segmente brez dlak. Listi so sivkasto zeleni, dajejo videz povoskanosti. Kobul ima 20-40 žarkov s kobulčki. Plodovi so aromatični in so jih ponekod uporabljali v kuhinjski in zdravilstvu. Cveti od junija do avgusta v gorskem in subalpinskem pasu gora Srednje in Južne Evrope. Njihova socvetja rade obiskujejo množice hroščev, metuljev in drugih žuželk, zato so pomemben del ekosistema. Ker tvorijo obilico semena, se ni bati, da bi jih karkoli ogrožalo. Vsekakor bi bila brez njih gorska narava mnogo bolj pusta kot je sedaj.

Mali talin (*Thalictrum minus*)

Botanična družina: **Zlatichevke** (*Ranunculaceae*) Botanični rod: **Thalictrum** (Talini)

Je manjša travniška ruta, trajnica, ki je doma v Evropi, severozahodni Afriki, Jemnu , Etiopiji, Južni Afriki, jugozahodni Aziji in Sibiriji. Raste na peščenih sipinah, prodih, obalnih skalah ali apnenčastih travnikih, pečinah in skalnatih žlebovih na nadmorski višini do 1600 do 3000 m. Zraste do 30 cm visoko s pokončnimi stebli in 1 cm (0,39 in) listi, ki so zelo deljeni, 3-4 trojni do pernati. Ob koncu poletja ga je veliko na travnikih južnega pobočja.

Rastlina vsebuje alkaloid Thalidisine, ki je prisoten tudi v drugih vrstah *Thalictrum*.

Potonika (*Paeonia officinalis*)

Botanična družina: **Potonikovke** (Paeoniaceae) Botanični rod: **Potonike** (*Paeonia*)

Divje rastoče potonike boste v maju našli na svetlih kamnitih kraških tleh na Primorskem (na Slavniku, Vremščici). Potonike so zelnate trajnice z velikimi, pernato deljenimi listi. Pritlični listi so sestavljeni iz več delov, ki so navadno ponovno deljeni v 2-3 krpe (glej sliko spodaj desno).

Cvetovi so posamični in zelo veliki (do 13 cm v premeru, zato sodijo potonike med slovenske rože z največjimi cvetovi). Cvet ima pet čašnih listov in pet do osem *venčnih listov*. *Prašniki so številni, pestiča pa le dva ali trije*. Cveti od maja do junija. Potonika (*Paeonia officinalis*) je, vrsta potonik, pri kateri stebila ne olesenijo in pri kateri se čez zimo ohrani samo razvejani koreninski del. Izhaja iz Male Azije in južne Evrope, kjer je že nekoč veljala za okrasno in zdravilno rastlino. Že stoletja jo gojijo kot zdravilno in okrasno rastlino tudi v Turčiji in Bolgariji. Potoniko so že nekoč veliko uporabljali v ljudski medicini.

Salomonov pečat (*Polygonatum multiflorum*)

Botanična družina: **Šmarničevke (*Convallariaceae*)** Botanični rod: **Salomonov pečat (*Polygonatum*)**

Lokasto ukrivljeno steblo mnogocvetnega salomonovega pečata (*Polygonatum multiflorum*) je okroglo. Velikost zelnate rastline od 30–70 cm. Do vrha je olistano z dvoredno nameščenimi jajčastimi do eliptičnimi listi. Sedeči stebelni listi so goli. Zgoraj so zeleni, spodaj pa sivkasti zaradi puhastih, v vrstah nameščenih dlak. Čas cvetenja: maj–julij. V zalistju listov se razvijejo viseča socvetja, ki jih tvori do pet belih cvetov, ki ne dišijo. Cvetno odevalo je zraslo v belo cev, ki se na koncu odpira s šestimi zelenimi roglji. Zreli plodovi so jagode temno modre barve. Rastišče: gozdovi, gozdni robovi in med grmovjem. Mnogocvetni salomonov pečat je strupena rastlina, ki uspeva na zasenčenih krajih po vsej Sloveniji.

REŠITVE ZARAŠČANJA

Vremščica je prepoznana kot izredna naravna in kulturna vrednota. Kot taka je deležna velike zakonske zaščite. Za izboljšanje habitatov na Vremščici poteka kar nekaj projektov. Skozi aktivnosti se poskuša zaustaviti zaraščanje in negativne vplive turizma.

Center za sonaravno rekultiviranje (CSR) Vremščica

Center za naravno rekultiviranje na Vremščici (CSR), je bil ustanovljen leta 2000 kot samostojna enota v okviru Veterinarske fakultete v Ljubljani. Ustanovljen je bil z namenom, da se s pomočjo živali skuša preprečiti zaraščanje travniških površin. V okviru projekta *Čezmejna pobuda za zaščito in revitalizacijo biološke raznovrstnosti* okolja z rejo avtohtonih pasem istrske ovce, osla, goveda in koze povečujejo čredo in s tem tudi pašo, kar pripomore k ohranjanju pašnikov na Vremščici. Samo s pašo se zaraščanja ne da popolnoma preprečiti. Za živaljo bi bilo potrebno še vedno poseči po motorni žagi in kosi, sicer ostajajo mlada drevesa ki zaraščajo travišča.

Pri realizaciji preprečevanja zaraščanja so problem velike zveri, zlasti volkovi. Tako so morali živali na pašniku ograditi. Pašna površina se zmanjšuje, zaraščanje se nadaljuje.

Odstranjevanje mladih dreves

Na traviščih rastejo majhni bori. Prav z njimi se travišča najprej zarastejo. Za preprečevanje zaraščanja bi bilo potrebno skupaj z Zavodom za gozdove izpeljati akcije odstranjevanja mladih dreves.

Park Škocjanske jame

Ena od pomembnejših dejavnosti parka je med drugim vzpodbujanje in organiziranje raziskovalnega dela, ter sodelovanje pri njem. Izvajajo projekte, ki zajemajo primerno rabo in ohranitev kraških travnišč.

- *Projekt ZA KRAS (zagotavljanje primerne rabe kraških travnišč in ostenij za ohranjanje izbranih habitatnih tipov in vrst na območju Nature 2000 »Kras«, ESRR*

Namen projekta je prispevati k izboljšanju stanja treh Natura 2000 kvalifikacijskih habitatnih tipov in 21 kvalifikacijskih vrst znotraj Natura 2000. Projekt se izvaja na celotnem območju Nature 2000 Kras. Eden od ciljev projekta je tudi izboljšanje stanja ohranjenosti in habitatnih tipov z vzpodbujanjem primerne rabe kraških travnišč.

- *ReNature (Obnova mreže mokrišč in travnišč, pomembnih za Natura 2000 in druge zavarovane vrste in habitatne tipe v biosfernem območju Kras in porečje reke Reke ter krajinskem parku Pivška presihajoča jezera), Finančni mehanizem EGP*

Manj padavin, višje temperature in večje izhlapevanje vodijo v večjo sušno in požarno ogroženost travnikov in mokrišč. Izredni dogodki, kot so nevihte, povzročajo vlivne kanale, erozijo ter poškodbe ruše in podlage. Podnebne spremembe zaostrujejo še druge pritiske, kot so invazivne vrste, zaraščanje in propadanje zaradi neupravljanja. Suha kraška travnišča sodijo med vrstno najpestrejšše habitatne tipe v Sloveniji.

V projektu bo Veterinarska fakulteta v sodelovanju z Agrarno skupnostjo Gabrče na območju Vremščice obnovila več 10 ha travnikov.

VOŽNJA Z MOTORNIMI VOZILI PO TRAVIŠČIH

EROZIJA

Vožnja izven obstoječih poti po suhih traviščih povzroča erozijo prsti in uničevanje travišč.

Množični obisk Vremščice z motornimi vozili povzroča hrup, ki moti in ogroža prostoživeče živali.

PREDLAGANE REŠITVE PROBLEMATIKE VOŽNJE Z MOTORNIMI VOZILI

Občina Divača je zaščitila to območje s postavitvijo tabel, ki prepovedujejo vožnjo z motornimi vozili razen za lastnike zemljišč po celotnem območju Vremščice. Lastniki zemljišč morajo uporabljati le obstoječe makadamske poti in kolovoze, ki vodijo do njihovih travnikov in pašnikov. Ohranja se mreža že obstoječih poti in kolovozov, da se prepreči degradacija tal.

ZAKLJUČEK

Glede na stanje na terenu, smo se naloge lotili v prepričanju, da je za Vremščico premalo poskrbljeno. V zaključku naše raziskave smo ugotovili, da je Vremščica doma in tudi mednarodno prepoznana kot izjemno bogato območje naravne in kulturne dediščine in posledično zakonsko zelo zavarovana. Vrh in južna pobočja so naravni spomenik, na osnovi evropske Direktive o pticah in Direktive o habitatih je območje Vremščice uvrščeno v posebna varstvena območja - NATURA 2000 in je del vplivnega območja Biosferno območje Kras.

Pravno je Vremščica zaščitena. Kaj pa na terenu? Aktivnosti proti zaraščanju se skozi projekte izvajajo. Ti pa le delno zaustavljajo zaraščanje.

Paša se zaradi ogroženosti živine izvaja v ogradah. Ta način paše je bolj intenziven od proste paše. Deluje pa negativno na travišča, ker živali s pogostejšim teptanjem na isti površini povzročajo izginotje nekaterih vrst ruše. Obrobja travišč ostajajo nepopašena.

Travišča se kosi strojno, kjer obrobja spet ostajajo nepokošena. Poskrbeti bo potrebno za obrobja (motorna žaga, kosa), kjer pravzaprav zaraščanje nastaja.

Vožnja z motornimi vozili se ne bo ustavila, če bomo postavili le table. Ob zadnjem obisku Vremščice smo na prostoru znotraj varovanega območja (za tablam predpovedi) našli nekaj parkiranih avtomobilov. Mimo nas sta peljala dva kros motorja in nekaj kolesarjev. Vsaka občina ima redarsko službo, ki bi lahko občasno preverila upoštevanje predpisov na Vremščici. To bi se hitro razvedelo in obiskovalci bi začeli upoštevati predpise.

Zanimivo vprašaje pa je, ali bi si občina naložila nadzorno službo še za to področje oziroma kdo naj bi jo organiziral. V Slovenji nimamo na državni ravni ničesar podobnega, kot recimo Italijani s svojo naravovarstveno policijo (Corpo forestale dello Stato). Pri nas celo nadzorniki edinega narodnega parka bolj ljubeznivo opominjajo kot pa lahko dejansko ukrepajo.

Žal brez primerne nadzora se bodo divjanja motoriziranih brezvestnežev le še stopnjevala.

Najpomembnejše se nama zdi izobraževanje mladih k pomenu varovanja narave. Začeti je potrebno že pri najmlajših. Letos smo preko PD Sežana izpeljali naravovarstveni tabor za otroke iz vrtca in prve in druge triade OŠ. Postali so mladi varuhi narave. Tudi Vremščica je primeren kraj za izpeljavo naravovarstvenih taborov in ekskurzij.

Projekti že obstajajo, potrebno jih je ustrezno realizirati.

VIRI:

- Naravovarstveni izlet na Vremščico s predavanjem botanika dr. Petra Glasnoviča profesorja na Univerzi na Primorskem

LITERATURA:

- podatki o varovanih območjih in biotski raznovrstnosti POVZETO PO OKOLJSKEM POROČILU ZA OPN OBČINE DIVAČA 2014
- Narava v gorskem svetu PZS 2006 Jernej Povše,
- Kras, trajnostni razvoj kraške pokrajine, Mauro Hrvatin 2008
- Slovenska Istra, Čičarija Brkini in Kras, Milan Vinčec 2016
- Ilustrirana enciklopedija Rastlinski svet Evrope, 1988

SPLETNI VIRI:

- <https://www.park-skocjanske-jame.si/vsebina/zavarovano-obmocje/vplivno-obmocje>
- <https://natura2000.gov.si/narava/habitatni-tipi/62A0/>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Thalictrum_minus#
- <http://www.botanicni-vrt.si/component/rastline/thalictrum-minus>
- <https://www.vf.uni-lj.si/podrocje/csr-vremscica>
- <https://krog.sta.si/2420992/izdelki-centra-veterinarske-fakultete-na-vremscici-vse-bolj-priljubljeni>
- <https://natura2000.gov.si/novica/po-vec-letih-na-vremscici-ponovno-cveti-raznolistna-macina/>

SLIKE:

- Slike so iz osebne arhiva
- Slike so iz arhiva PD Sežana.
- <https://www.ecoflora.be/nl-nl/d/product-detail/17151-thalictrum-minus>
- <http://www.botanicni-vrt.si/component/rastline/thalictrum-minus>
- http://kamniski-vrh.net/images/k/laserpitium_siler.jpg
- <https://tecn.si/laserpitium-siler/>
- http://kamniski-vrh.net/images/k/laserpitium_siler.jpg
- <https://galerija.foto-narava.com/slika/4815?album=4&pos=-4814>
- https://trajnice-strgar.si/katalog/trajnice/437/polygonatum_odoratum_salomonov_pecat/
- <https://sloveniahiking.rocks/flowers/paeoniaofficinalis/>
- <https://natura2000.gov.si/novica/po-vec-letih-na-vremscici-ponovno-cveti-raznolistna-macina/>